

Bilal, komunizm i Jugosławia. Fascynacja, niechęć, miłość?

12 grudnia 2012

Scenarzysta, rysownik, a także reżyser filmowy Enki Bilal cieszy zasłużoną estymą wśród miłośników komiksu. Niewiele osób zdaje sobie jednak sprawę, iż pochodzi on z Europy środkowo-wschodniej. Jej losy mają swoje odzwierciedlenie w twórczości bałkańskiego rysownika.

Enki Bilal urodził się 7 października 1951 roku w Belgradzie. Jego ojciec był Bośniakiem, zaś matka Słowaczką. Ojciec Enkiego był krawcem szyjącym dla Josifa Tity, jednak rodzina Bilalów wyemigrowała na początku lat 1960. do Francji. Zamieszkali w Paryżu.

W wieku 14 lat Bilal spotkał René Gosciniego. Znany scenarzysta takich komiksów jak: „Lucky Luke” czy „Asterix” oraz autor serii książek o Mikołajku zachwycił się pracami młodego rysownika. Zaproponował pochodzącemu z Jugosławii nastolatkowi publikację w magazynie komiksowym Pilote (ukazywał się od 1959 do 1989 roku, zamieszczano w nim prace obiecujących francuskich i belgijskich autorów). W 1971 roku ukazał się pierwszy komiks Bilala zatytułowany „Le Bal maudit”. Realizując dla magazynu kolejne komiksowe nowelki,

rysownik nawiązał współpracę ze znanym scenarzystą Pierre'em Christinem, która trwała do lat 1990. Razem stworzyli sześć powieści graficznych.

W 1980 roku Enki Bilal wydał autorski komiks „La Foire aux Immortels”, który dał początek „Trylogii Nikopola”. Seria przyniosła synowi emigrantów z Jugosławii międzynarodową sławę. Od tego momentu stał się jednym z najbardziej popularnych rysowników komiksów w Europie. W latach 80. XX wieku publikował również w znanym amerykańskim piśmie z nowelami graficznymi „Heavy Metal”.

Enki Bilal jest także reżyserem filmowym. Nakręcił trzy filmy science-fiction: „Bunker Palace Hotel”, „Tykho Moon” oraz, najbardziej znany, „Immortel”. Wystąpiły w nich gwiazdy francuskiego i światowego kina takie jak: Maria Schneider, Jean-Louis Trintignant, Julie Delpy, Thomas Kretschmann czy Charlotte Rampling. Pod względem wizualnym były one zbliżone do twórczości Piotra Szulkina. Wśród fanów science fiction obrazy Bilala zdobyły dużą popularność, jednak sukcesem komercyjnym okazał się jedynie film „Immortel” oparty na „Trylogii Nikopola”.

STYL

Styl Bilala jest zupełnie inny od amerykańskich komiksów popularnych. Szara rzeczywistość widoczna w kadrach rozjaśnia

się czasami dzięki wykorzystaniu przez artystę jaskrawych barw, a w szczególności czerwieni. Znakiem charakterystycznym twórczości rysownika stała się poszarpana kreska, której używa przy przedstawianiu zjawisk metafizycznych czy fantastycznych. Rozpoznawalne są także postacie Bilala o kościstych twarzach, z wydatnymi kośćmi policzkowymi, często wzorowane na gwiazdach filmowych czy postaciach historycznych.

KOMUNIZM

W twórczości Enkiego Bilala dominują powieści graficzne o tematyce science-fiction, w których można jednak, wbrew pozorom, znaleźć liczne elementy związane z Jugosławią. Rysownik opublikował razem z Pierre'em Christinem dwa komiksy o tematyce historycznej: „Falangi czarnego porządku” i „Polowanie”. W pierwszym z nich weterani oddziału brygad międzynarodowych jednoczą siły pod koniec lat 1970., by znowu stanąć przeciwko frankistom skupionym w terrorystycznej organizacji Falangi Czarne Porządku zwalczającej ugrupowania lewicowe. Pod koniec okazuje się jednak, iż bohaterowie niewiele różnią się od swoich adwersarzy. Podobnie jak oni stosują przemoc i mordują zwykłych ludzi w imię ideologii. Komiks Bilala i Christina stawia znak równości pomiędzy komunistycznym oraz faszystowskim terrorem. Zdaniem autorów, przemoc zawsze pozostanie przemocą bez względu na motywy.

Inaczej został przedstawiony problem ideologii komunistycznej w „Polowaniu”. Na jego kartach wysocy przedstawiciele służb specjalnych państw komunistycznej Europy spotykają się na polowaniu w polskich Bieszczadach. Stopniowo poznajemy historie ich życia, ukazujące niejednoznaczne i skomplikowane powojenne dzieje krajów tej części Europy. Ogniwem łączącym te losy jest osoba rosyjskiego rewolucjonisty i emerytowanego oficera bezpieczeństwa Wasilija Aleksandrowicza Szewczenki, zaangażowanego w wiele wzajemnie sprzecznych procesów. Polowanie okazuje się być pułapką, w której ginie następca Szewczenki, człowiek o zbyt sztywnych, stalinowskich poglądach. Funkcję narratora pełni młody Francuz, członek tamtejszej partii komunistycznej. Stopniowo poznaje on obraz komunistycznych elit żyjących w całkowitym oderwaniu od społeczeństwa. Najwyżsi funkcjonariusze, a nawet twórcy systemu już wewnątrz nie wierzą, chcą jedynie żyć w dobrobycie.

W wymienionych wyżej powieściach graficznych Enki Bilal zrównuje komunizm z innymi zbrodniczymi ideologiami: nazizmem czy faszyzmem. W „Polowaniu” ukazuje także życie elit państw ze wschodniej strony żelaznej kurtyny. Na ten opis miały być może wpływ pierwsze lata życia rysownika spędzone w Jugosławii. Również ojciec Bilala mógł mu wiele opowiedzieć na temat elit politycznych tego państwa.

Motywy związane z ideologią komunistyczną pojawiają się także

w komiksach Bilala o tematyce science-fiction. Są one widoczne w „La Foire aux Immortels”, którego akcja rozgrywa się w latach 2020. Jeden z najwyższych przedstawicieli władz totalitarnego Paryża ma rysy Josifa Broz Tity, natomiast stolica Francji podobna jest do wschodnioeuropejskiego miasta zza żelaznej kurtyny. Rząd prezentujący ideologię łączącą elementy nacjonalizmu, faszyzmu i komunizmu nie boi się prowokować napięć etnicznych, kiedy leży to w jego interesie.

JUGOSŁAWIA

Motywy jugosłowiańskie pojawiły się również w komiksie „Sen potwora”. Opowiada on o świecie zagrożonym fundamentalizmem: fanatycy religijni chrześcijaństwa, judaizmu i islamu połączyli swoje siły i stworzyli organizację nazwaną Obscurantis Order. Jej celem jest doprowadzenie do upadku cywilizacji, zniszczenie postępu i nauki oraz wymazanie pamięci o przeszłości. Do osiągnięcia tego ostatniego celu potrzebny jest im Nike Hatzfeld – człowiek posiadający fenomenalną pamięć, któremu przypominają się pierwsze dni jego życia, kiedy osierocony leżał w bombardowanym w czasie wojny domowej szpitalu w Sarajewie.

Głównym tematem tego komiksu stał się fanatyzm religijny oraz bezsilność zwykłych ludzi wobec niego. Oprócz tego Bilal zawarł w tej powieści graficznej liczne obrazy przedstawiające

wojnę domową w dawnej Jugosławii. Zostały one ukazane w konwencji snu, gdyż – jak zaznaczył autor w jednym z wywiadów – nie był on w stanie narysować tamtej przemocy bezpośrednio. Ciekawe, iż komiks ukazał się trzy lata po podpisaniu porozumienia w Dayton.

Autor: Jan Ratuszniak

Zdjęcie: Georges Okki Seguin ([CC BY-SA 3.0](#))

Źródło: Histmag.org

Licencja: [CC BY-SA 3.0](#)

0 AUTORZE

Jan Ratuszniak – student historii na Uniwersytecie Łódzkim, w 2010 r. obronił pracę licencjacką pt. „Obraz Rosji mikołajowskiej w pamiętnikach Amelii Lyons (1849–1854)”, a obecnie pisze pracę magisterską pt. „Piotrogradzkie środowisko literackie wobec rewolucji rosyjskiej 1917 r.” – obie pod kierunkiem prof. Katarzyny Jedynakiewicz-Mróż. Od roku 2010 r. pełni funkcję wiceprezesa Studenckiego Koła Naukowego Historyków. Interesuje się historią powszechną XIX w., Rosji oraz historią społeczną i kulturalną.

BIBLIOGRAFIA

1. Bilal Enki, Froid Équateur, Les Humanoïdes Associés, Genève 2001.
2. Bilal Enki, La Foire aux Immortels, Les Humanoïdes Associés, Paris 2003.
3. Bilal Enki, Le Femme Piège, Les Humanoïdes Associés, Paris 2004.
4. Bilal Enki, Sen Potwora, Egmont, Warszawa 2.
5. Christin Pierre, Bilal Enki, Falangi Czarnego porządku, Egmont, Warszawa 2003.
6. Ciż, Polowanie, Egmont, Warszawa 2002.

7. Enki Bilal [biogram], [w:] Casterman [serwis internetowy wydawcy], [dostęp: 20 czerwca 2012],
http://bd.casterman.com/peoples_detail.cfm?id=818.

8. La Biographie, [w:] Enki Bilal, [dostęp: 20 czerwca 2012],
<http://bilal.enki.free.fr/biographie.php3>.